

راه‌های ابریشم

تاریخ جدید جهان

/ پیتر فرنکوپن /

ترجمه علیرضا عامری

سیم

سرشناسه: فرنکوپن، پیترو، ۱۹۷۱ - م. Frankopan, Peter, 1971 | عنوان و نام
 پدیدآور: راه‌های ابریشم: تاریخ جدید جهان / پیترو فرنکوپن؛ مترجم: علیرضا عامری؛ |
 مشخصات نشر: تهران: نشر نیماژ، ۱۳۹۹ | مشخصات ظاهری: ۷۳۶ ص. |
 فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیپا | شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۶۷-۶۹۱-۶ | یادداشت:
 عنوان اصلی: The Silk Roads: A New History of The World, 2016 | موضوع: تاریخ
 جهان. / World history | موضوع: راه‌های تجاری - امپریالیسم - برخورد فرهنگ‌ها -
 تاریخ. / Trade routes - Imperialism - Culture conflict - History | شناسه‌ی افزوده:
 عامری، علیرضا، ۱۳۴۸، مترجم | رده‌بندی کنگره: D ۲۱ / ۳ | رده‌بندی دیویی: ۹۰۹ |
 شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی: ۷۵۴۷۹۱۸

پیترو فرنکوپن
 راه‌های ابریشم: تاریخ جدید جهان
 مترجم: علیرضا عامری

نشر: نیماژ
 مدیر هنری و طراح گرافیک: محمد جهانی‌مقدم | ویراستار: مینا صفار
 لیتوگرافی: نقش‌آور | چاپ‌وصحافی: فارابی | نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۰ | تیراژ: ۷۰۰ نسخه
 ISBN: 978-600-367-691-6
 قیمت: ۲۲۰۰۰۰ تومان

نیماژ

دفتر مرکزی: خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، خیابان لبافی‌نژاد، شماره ۱۸۴
 تلفن: ۶۶۴۱۱۴۸۵

حق چاپ و نشر انحصاراً محفوظ است

 Nimajpublication
 ۰۹۱۹۵۱۴۴۱۰۰

 Nimajpublication@gmail.com
 www.nashrenimaj.com

یادداشت دبیر مجموعه

تاریخ و سیاست حوزه‌های مطالعاتی جذاب و درعین حال پیچیده‌ای هستند و درک رویدادها و تحولات درونی آن‌ها دانش و آگاهی عمیق می‌طلبد. با این حال، بنا نیست این پیچیدگی‌ها مانعی برای فهم و درک عمومی ایجاد کند، گواه آنکه چه بسیار کتاب‌ها که در غرب و شرق برای آگاهی‌افزایی و رفع این درهم‌تنیدگی‌ها به رشته‌ی تحریر درمی‌آید و جان‌تشنه‌ی دانش‌دوستان را سیراب می‌کند. بدیهی است که برخی آثار به‌غایت تخصصی هستند و لاجرم در دانشگاه‌ها تدریس می‌شوند و مخاطبانی خاص دارند، از دیگر سو نمی‌توان این امکان را از نظر دور داشت که ممکن است بخش قابل‌توجهی در جامعه مشتاق مطالعه و فهم علمی تاریخ و سیاست باشند اما کتاب‌های تخصصی باب‌طبع آنان نیست و به ذائقه‌شان نمی‌آید. با جمع این دو معنا، نیاز بر آن است تا عزم شکار ناب کرده، ضمن تأکید بر محتوای علمی آثار، کتاب‌هایی را برای انتشار برگزیند که میل به خواندن و مطالعه را در جامعه‌ی مخاطبان تحریک کند. به همین منظور، چراغ به دست، راهبرد «یک تیر و دو فاخته» را در پیش دارد تا از یک سو عطش دانشجویان، اساتید، و متخصصان دو حوزه‌ی سیاست و تاریخ را به‌قدر توان خود فرو بنشانند و از دیگر سو، به‌منظور آگاهی‌افزایی در این دو حوزه، آثاری را به زیور طبع بیارند که برای عامه‌ی مردم قابل‌استفاده باشد و آتش اشتیاق مخاطبان تاریخ و سیاست را شعله‌ور کند. کار ما نیازمندان دمیدن در شعله‌های چنین آتشی است که درد «نادانی» علاءش آتش است.

محسن عسکری جهقی

فهرست

۱۱	درباره‌ی نویسنده.....
۱۷	شرحی بر نویسه‌گردانی.....
۱۹	مقدمه‌ی مترجم.....
۲۳	پیشگفت.....
۳۵	باب اول: پیدایش راه ابریشم.....
۷۱	باب دوم: راه ادیان.....
۹۱	باب سوم: راه مشرق ترسا.....
۱۱۵	باب چهارم: راه خیزش.....
۱۳۵	باب پنجم: راه همسازی.....
۱۶۳	باب ششم: راه پوست خنز.....
۱۸۱	باب هفتم: راه بردگان.....
۲۰۷	باب هشتم: راه بهشت.....
۲۳۷	باب نهم: راه دوزخ.....
۲۵۹	باب دهم: راه مرگ و ویرانی.....
۲۹۳	باب یازدهم: راه طلا.....
۳۱۷	باب دوازدهم: راه نقره.....
۳۴۵	باب سیزدهم: راه شمال اروپا.....
۳۷۳	باب چهاردهم: راه امپراتوری.....
۳۹۵	باب پانزدهم: راه بحران.....

باب شانزدهم: راه جنگ	۴۱۵
باب هفدهم: راه طلای سیاه	۴۵۱
باب هجدهم: راه آشتی	۴۷۷
باب نوزدهم: راه گندم	۴۹۷
باب بیستم: راه تبارکشی	۵۲۳
باب بیست و یکم: راه جنگ سرد	۵۵۱
باب بیست و دوم: راه ابریشم آمریکایی	۵۷۷
باب بیست و سوم: راه رقابت ابر قدرت ها	۵۹۹
باب بیست و چهارم: راه فاجعه	۶۲۵
باب بیست و پنجم: راه سوگ	۶۶۳
تهگفت: راه ابریشم نو	۶۸۹
سپاسنامه	۷۰۷
نگاره ها	۷۱۱

مقدمه‌ی مترجم

اهمیت این کتاب در این است که راه‌های ابریشم را به‌عنوان یکی از نخستین جلوه‌گاه‌های ملاقات شرق و غرب از حیث تلاقی فرهنگ‌ها و مذاهب‌ها و جنگ‌ها و آشتی‌ها معرفی می‌سازد و چند هزاره تاریخ‌نگاری و سندنمایی از دوران باستان تا دوران معاصر را به نمایش می‌گذارد. اما راه ابریشم موضوع تازه‌ای نیست، بنابراین اثر بدیع مناظر تازه می‌طلبد و این کتاب با عنوانی که برگزیده چنین ادعا کرده است. اما چرا تاریخ جدید جهان؟ نه آنکه تاریخ جهان تغییر کرده باشد، اگرچه در روایاتی که از تاریخ شده همگونی کاملی وجود ندارد؛ اما مضمون این کتاب روایت تاریخ از منظری تازه است که از نگاه کل‌نگر و پلی‌سیستمیک پدیده‌ها را به هم مرتبط دانسته و تجارت و سیاست از یک‌سو و هنر و فرهنگ از سوی دیگر را به هم پیوند زده است. فرنکوپن مفاهیم لخته‌ی تاریخ را از اریکه‌ی همایونی خود به زیر کشیده و تاریخ را با کمترین تعصب و سخت‌دگرخواهانه از نو روایت کرده است؛ نور را از ابربازیگران صحنه قدرت گرفته و بر نابازیگران سیاست و ستمدیدگان تابانیده است. روایت کتاب، خود ابریشم‌گونه از ظرافت روابط میان دولت‌ها و مردمان و اشخاص و زمان‌ها و مکان‌ها و وقایع، منظومه‌ای برساخته که این جرأت را به مخاطب می‌دهد نگاه معرفت‌شناختی یگانه‌ی خویش را در تحلیل وقایع داشته باشد. به‌نظر می‌آید پتر فرنکوپن نگاهی نو - آرینتالیست یا نومستشرقانه به پدیده‌ی راه‌های ابریشم داشته است. همان‌گونه که خود او از تجربه‌ی کودکی‌اش در مدرسه از درس جغرافیا می‌گوید، گویی که نقشه‌ها بیشتر از آنکه اطلسی برای راهنمایی باشند نقشه‌هایی

(با معنی دیگر آن یعنی طرح‌هایی پلید) برای گمراهی بوده‌اند. مطالعه‌ی این کتاب و چنین کتاب‌هایی، چپستی و چرایی سازوکار پیدا و پنهان رقابت و رفاقت قدرت‌ها و اسلوب‌های ستمکاری و ستم‌پذیری در طول تاریخ را نمایان می‌سازد؛ اهمیت گرانگاہ منابع ثروت‌ساز جهان همچون خاورمیانه را که همیشه محل نظربازی ابرقدرت‌ها بوده گوشزد می‌کند و ما را در خنثای آونگ ناز خاور و نیاز باختر که بدر ادویه تا بدر ترور را در کشتزار سرنوشت مردمان می‌پاشد سهیم می‌گرداند، و دین را به مدد تجارت در شاهراه لوله‌های نفت به یمن فناوری ترابری از خاکراه‌ها و آب‌راه‌ها به این سو و آن سو می‌برد. باری، تردید در نیت جهان‌خواران به ما می‌گوید که گویی شرق داربست غرب شد تا شگفتا بر خودش آوار شود.

ترجمه‌ی ژانر تاریخ مسئولیت‌آور است؛ یک اشتباه کوچک در ثبت زمان و مکان حوادث و ارقام و افراد دخیل در وقایع اگر خوانندگان و محققان را گمراه نکند دست‌کم سردرگم خواهد کرد و سبب به هم ریختگی در تاریخ بشر خواهد شد. یاد خودم می‌افتم که به رسم شیطنت کودکی در گردشی در تخت جمشید سکه‌ای از جیبم به درون حفره‌ای انداختم تا شاید روزی در آینده‌ای دور باستان‌شناسی را دچار آشفتگی تاریخی کند. ترجمه‌ی تاریخی مثل یک پرفورمنس تئاتری است؛ متن بعد از آن کلمات از سطر پرواز می‌کنند و در صحنه فرود می‌آیند، از این رو، ترجمه‌ی باب‌های اولیه‌ی کتاب که در دو، سه هزاره‌ی پیش سیر می‌کند به‌طور طبیعی و تاحدی خودخواسته ادبیاتی قدیم‌نما تر دارد و حتی به فراخور متن تطوّر یافته است، مثلاً هر جا سخن از اسلام است فضای لغات عربی‌تر است و هر جا حرف از پادشاهان ایران زمین است واژه‌ها قدری فارسی‌تر شده‌اند. مترجم کتابی تاریخی مثل راه‌های ابریشم که در یک زمان گستره‌ی پهناور رخ می‌دهد می‌تواند در اعصار گوناگونی که منعکس می‌کند لفظی دیگرگونه به متنش بدهد تا این‌گونه خواننده را هم در حال و هوای از منتهی مختلف قرار دهد.

نکته‌ی دیگر واژه‌سازی است که خود شاخصی برای سبک‌مند شدن مترجم است. کلمات موجود در فرهنگ‌های لغات در بسیاری لحظات حامل اندیشه‌ی مستتر در متن‌ها نیستند، بنابراین مترجم ناگزیر به واژه‌سازی می‌شود. این کتاب نیز نه تنها

مستثنی نبود بلکه متمنی لغات تازه بود، از جمله: جنگپوش، نفت‌گسار، باغ‌مزار، کشف‌ناو، دریاکوش، عرشه‌نوشته، برده‌آشامی، گیتاگشایی، و بسیاری دیگر.

در برخی بخش‌های فصول اول، صاحب بسیاری از اقوال داخل گیومه از سوی نویسنده ذکر نشده و حتی در مراجع آخر اثر هم فقط نام کتب حاوی آن‌ها آمده، بنابراین آوردن آن‌ها بلافاصله پس از خود نقل قول گره‌گشا نبود. در عوض، مترجم سعی کرده یافته‌های خود در باب اقلام گنگ یا خاموش کتاب را در قالب پانویس‌های بی‌شمار تقدیم خوانندگان کند تا این‌گونه حظی را که در یادگیری برده به دل خواننده بنشانند.

هر کتاب در عین هنگفتی‌ها، کاستی‌هایی هم دارد. حتی یک استاد دانشگاه آکسفورد هم از سهل‌انگاری بری نیست، کم‌اینکه در یکی دو مورد به گواه مکاتبه با نویسنده‌ی محترم خط‌هایی در اصل کتاب موجود بود که در نسخه‌ی ترجمه اصلاح شد (به‌طور نمونه نام سلطان محمد سوم عثمانی، محمد دوم آمده بود و یا به‌جای موریس گوستاو گملین، کلاد گوستاو گملین مرقوم شده بود). مترجم فقط یک برگردان‌گر نیست؛ بلکه یک مترجم - محقق است که باید هم‌زمان با معادل‌یابی و معادل‌گذاری به پژوهش در باب اسناد و اقوال پردازد و نصیب‌ها و آموخته‌های خود را که چه بسا فزاینده‌تر از متن موجود در کتاب مورد ترجمه است، از خواننده دریغ نکند و سخاوتمندانه در پانویس‌ها و ضمیمه‌ها بنهد.

این کتاب انبوهی از حوادث و اشخاص و مکان‌ها را در خود داشت و صفحاتش گویی مثل جذرومد دریا در آمدوشد بودند. باین‌همه مترجم در ساعات واپس ترجمه‌ی آن، حس بازیگری را داشت که نقشش رو به پایان است و نمی‌خواهد از قاب بیرون برود و از هم اکنون برای راه‌های ابریشم دلتنگی می‌کند. از اینکه این کتاب را می‌خوانید سپاسگزارم و نقد شما را بر چشم می‌نهم.

علیرضا عامری

دی‌ماه ۱۳۹۹